

Broj 2., 2015.g.

NASLOVNICA

SADRŽAJ

INTERVJU S POVODOM

KRITIKA

MANIFESTACIJE

L. PIF

L. Nagrade PIF-a

L. [Tretinjak I. Lutka i animacija...](#)

L. Lutkokaz

L. 5. Hrvatski bijenale ilustracije

L. Osmi GLAZ-B-OS

L. Klavirski koncert

L. Filmska nagrada LUX

L. Seminar mladih kritičara Cluj

ESEJI

MEĐUNARODNA

SURADNJA

IZ STRUKE ZA STRUKU

Igor Tretinjak
Umjetnička akademija u Osijeku
itretinjak@uaos.hr

47. Međunarodni festival kazališta lutaka - PIF, Zagreb, 15. - 20. rujna 2014.

Lutka i animacija u tradiciji i suvremenosti

Za razliku od prethodnih godina kad je u žarištu PIF-a bila određena tema poput vrste lutaka ili određene lutkarske akademije, 47. izdanje, koje se održalo u Zagrebu od 15. do 20. rujna 2014. godine, prošlo je bez tematskog okvira, predstavivši publici svojevrsni presjek lutkarske umjetnosti danas. Tako smo u 16 predstava u konkurenciji, pojačanih nekolicinom predstava u *off programu*, vidjeli marionete, ginjole, maske, sjene, štapne i stolne lutke, animaciju prostora, predmeta i zvuka. Upravo zbog te raznolikosti odlučio sam na ovogodišnjem PIF-ovom uzorku promotriti na koji način pojedine tehnike komuniciraju s današnjim publikama te tradicijom i suvremenosti.

Lice i naličje marionete

Stephen Mottram: U trenu
Oxford
Fotografije PIF press

Šetnju lutkarskim tehnikama započinjem u društvu marionete koja je ove godine na PIF-u pokazala svoja dva bitno različita lica. Prvo, usmjereno na animaciju i komunikaciju animatora i lutke te lutke i publike, demonstrirao je Stephen Mottram. PIF-ov znanac otvorio je festival dugovječnom predstavom *U trenu*, oblikovanom od niza lutkarskih etida, uglavnom s marionetom u glavnoj ulozi. Njih je odlikovala precizna i suvremeno mišljena animacija koja je podcrtavala zavodljivost i scensku prirodost marioneta. One nisu na sceni tek oponašale ljudske pokrete, već su se oslonile na vlastitu tjelesnost i težinu, oblikujući prirodne, elegantne i pomalo mistične "njihaje" na koncima. U tom pokretu savršeno prilagođenom samima sebi marionete su odlično komunicirale, preplitale se i rasle s glazbom suvremenih britanskih autora.

Drugu, „tamniju“ stranu marionete, pokazale su predstave *Princeza i iznošene cipelice*, bugarskog Državnog kazališta lutaka Trgovište i *Djevojčica sa šibicama*, zagrebačke Lutkarske scene „Ivana Brlić-Mažuranić“. Ovdje nisu iskorišteni pozitivni aspekti marionete, poput poetičnosti i brojnih mogućnosti

kretanja i scenskog bivanja, već su lutke poimane tradicionalno i jednodimenzionalno - poput smanjenih ljudi. Dodatan uteg *Djevojčice sa šibicama* bila je neuvjerljiva animacija koja je scensku igru pretvorila u scenski napor. Za razliku od nje, animacija u *Princezi i iznošenim cipelicama* bila je uvjerljiva, no pretjerana statičnost bez scenskih iznenađenja uvelike je ugušila cjelinu.

Ručne lutke za sva vremena

Pozitivne aspekte tradicije demonstrirao je ginjol, čijoj klasičnoj paravanskoj zaigranosti, ako je suditi po predstavama *Petruška* i *Potruga za dijamantnom suzom*, vrijeme nimalo ne škodi. Ruski lutkar Anatoly Arkhipov postavio je *Petrušku* u izvornom obliku, očišćenom od (re)interpretacija koje su ga u drugoj polovici 20-og stoljeća prilično udaljile od njegove biti. Stari-novi slavni junak bio je upravo onakav kakav bi trebao biti - zločesto simpatičan, duhovit i vrckast, energične i vrlo precizne animacije.

Potruga za dijamantnom suzom, studenata UAOS Vanje Jovanovića, Ivana Pokupića, Marijane Matoković i Gorana Vučka, u glazbenoj pratnji Ervina Lustiga i pod mentorstvom Maje Lučić i Tamare Kučinović, izvedena je u *off programu* u ginjolu prirodnom okruženju - na Cvjetnom trgu. Riječ je o punokrvnoj ginjolskoj predstavi koja je na najbolji način iskoristila brzu i dinamičnu ručnu lutku, osvajajući

visokim ritmom igre, mladenačkom energijom i razigranom animacijom. Svi elementi predstave na sceni su odlično funkcionirali: od zabavne i jasne priče preko precizne i brze animacije te vrlo dobre žive glazbe do brojnih efektnih animacijskih rješenja koja su osvajala duhovitošću, iznenadnošću, svježinom i jasnoćom.

Da ručne lutke funkcioniraju i u suvremenom ruhu pokazala je najbolja predstava 47. PIF-a, *Saga*, kazališta Wakka Wakka i vizualnog kazališta Nordland Visual Theatre iz New Yorka. U njoj su „najbrbljavije lutke“, zijevalice, na ozbiljan i lutkarski promišljen način progovorile o vrlo živoj i aktualnoj temi. Riječ je o bankarskom slom u Islandu promotrenom kroz perspektivu malog čovjeka Gunnara Oddmunsona. Krivi potezi države i banke slomili su se na Gunnarovim leđima te je preko noći ostao bez kuće, auta, posla, žene i djeteta. Našim prostorima vrlo bliska tema dodatno je začinjena, zahvaljujući lutkarskom mediju, grotesknim slojem koji je vrlo precizno opisao nemoć malog čovjeka. Lutkarsko razmišljanje bilo je prisutno u svim slojevima predstave, od gorko-duhovitih minijatura, poput efektnih iznenadnih pojavljivanja predmeta, do žive i uvjerljive, naglašeno mimičke, animacije zijevalica.

Anatoly Arkhipov, Larisa Balevski
Petruška
Kazalište lutaka Moskva
Fotografije PIF press

„Uspavana“ štapna lutka i drevno japansko ruho teatra sjena

I dok ručne lutke aktivno žive i komuniciraju s tradicijom i suvremenosti, zanimljivim mi se čini podatak da su se štapne lutke, donedavno omiljen tip (posebice javanke) mnogih naših kazališta, na 47. PIF-u pojavile u tek jednoj predstavi, ZKL-ovom *Bambiju*, no kako predstavu nisam uspio pogledati, neću ići u dublje analize.

I kazalište sjena zastupljeno je jednom predstavom, *Mjesečevom princezom*, Kazališta Far iz Izraela. U njoj je korektno i ne bez scenskog šarma oživjela tradicionalna japanska tehnika sjena, na trenutke stvorivši vrlo ugodnu i poetičnu atmosferu, no kočnicu su predstavljale brojne dramaturške rupe i prazni hodovi, koji su na mjestima osjetno usporavali radnju.

Stolna lutka - dinamičan dijalog sa suvremenosti i samom sobom

Michal Tramer: Tristan, Izolda
Kazalište u Klodskom, Poljska
Fotografije PIF press

Najživahniju komunikaciju s današnjicom i samom sobom na ovogodišnjem je PIF-u prikazala stolna lutka. Tehnika najšire definicije i najlabavijih granica, u koju spadaju sve lutke na podlozi, stolu ili podu, animirane sa strane ili odostraga, bila je najzastupljenija na ovogodišnjem festivalu te je pokazala svoja brojna lica i pristupe. Vrlo privlačan susret i preplet tradicionalnog istoka i zapada prikazan je u predstavi *Tristan, Izolda ...*, poljskog Kazališta u Klodskom, koje je poznatu srednjovjekovnu romancu omotalo izvedbenim ruhom Japana (zahvaljujući vizualnom potpisu Norija Sawe). Iako je jezična barijera bila kočnica u komunikaciji s publikom, dobro osmišljen vizualan sloj i precizna animacija velikih stolnih lutaka, kojima su lutkari direktno

animirali glavu, "posuđujući" im jednu ruku, stvorili su naglašeno poetičnu atmosferu.

Redateljice i izvođačice Morana Dolenc i Sanja Milardović u predstavi *Ronilac bisera*, DK Dubrava i LOFT-a, nisu išle za poetičnošću, već sadržajnom jasnoćom. Tako su vrlo čisto i fino scenski ispričale priču, dok je animacija slabo pokretnih stolnih lutaka s naglaskom na pokretljivosti usana bila više u funkciji dijaloga i vizualne dopune priče.

Vrlo zanimljivo i scenski rijetko, a silno inspirativno oblikovanje stolne lutke prikazano je u predstavi *Ježić Janček*, Lutkovnog gledališča Maribor, u režiji Margrit Gysin. Slovenska lutkarica Elena Volpi u predstavi je na samoj sceni stvorila glineni svijet malenog naslovnog junaka, oživljavajući ježića i njegove prijatelje te prekrajajući prostor igre u aktere, sve u par lakih poteza. U tom glinenom svijetu bez granica i kočnica brlog se pretvarao u medvjeda, dječak združen s čačkalicama u ježa, dok je veličina bila u funkciji radnje i lika, ne obazirući se na pravila ove naše, nimalo zabavne, igre stvarnosti. U opuštenoj i beskrajno šarmantnoj scenskoj igri animacija stolnih glinenih lutaka nije išla za minimalističkom preciznošću, već je osvajala ležernošću, praćenom toplom i duhovitom komunikacijom Volpi s likovima i publikom. Osjetno slabije bile su dvije *Snježne kraljice*, poljskog Kazališta „Maska“ u Rzeszowu i Gradskog kazališta lutaka Rijeka. Cijenjeni lutkarski redatelj Oleg Žiugzda u poljskoj je predstavi stolnim lutkama pridružio maske, a našla se i pokoja mala sicilijanka, no predstavi je nedostajalo svježine u ideji i izvedbi. Sličan problem dijeli riječka predstava, u režiji Serđe

Dlačića, tek vjerno ispričana Andersenova bajka u kojoj svi elementi, od samog koncepta do izgleda stolnih lutaka, djeluju puno puta viđenim.

Margrit Gysin: Ježić Janček
Kazalište lutaka Maribor, Slovenija
Fotografije PIF press

(Ne)promišljena kombinacija tipova lutaka

Najbolja domaća predstava, *Deveta ovčica* Dječjeg kazališta

Branka Mihaljevića iz Osijeka, u režiji Ljudmile Fedorove, dramaturški je promišljeno i opravdano spojila tri vrste lutaka - stolne lutke za dječaka i ovčice, sjene za dječakove snove i strahove te zijevalicu za naslovnu brbljavicu. Takva ekipa vrlo uvjerljivo animiranih i oživljenih lutaka na topao se i duhovit način obraćala ciljanoj publici te vrlo efektno i scenski privlačno zaokružila sve elemente kazališnog čina: od dobrog predloška preko odlično odabranih i maksimalno razigranih lutaka do vrlo precizne, zabavne i duhovite lutkarske (su)igre. Znatno slabiju kombinaciju raznih tipova animacije i suvremenih elemenata prikazana je u predstavi Gradskog kazališta lutaka Split, *Pobuna u postolarskoj radionici*, u režiji Ivana Lea Leme. U tom scenskom kaosu u kojemu su se, uz pokoju zgodnu minijaturu, susretali animacija predmeta i dijelova tijela, računalna animacija i video projekcije, a našlo se mjesta i za Facebook, silno je nedostajalo osjećaja za samu animaciju.

Korak u bezgraničan prostor animacije

Gogolj: Kabanica
Umjetnička akademija u Osijeku
Fotografije PIF press

Na kraju šetnje lutkarskim tehnikama zanemariti ću samu lutku i zakoračiti u bezgraničan prostor animacije, koji se na PIF-u pokazao vrlo zahvalnim i otvorenim prema današnjim publikama. To najbolje pokazuje neodoljiva predstava Kazališta lutaka Ljubljana, *Mali daždevnjak prelazi cestu*, u režiji Matije Solcea. U njoj su animirani prostor i predmeti, pijesak i voda, svjetlo i zvuk, stvarali vesele, zaigrane i poetične projekcije, na djeci vrlo privlačan način oživjevši stihove slovenskog pjesnika Srečka Kosovela. Zvuk, prostor, predmeti i dijelovi tijela animacijom su oživjeli i u Gogoljevjoj *Kabanici*, u kojoj su se u svom diplomskom radu studenti UAOS pod mentorstvom Maje Lučić i u režiji Tamare Kučinović, odmaknuli od tradicionalnog

poimanja lutkarstva, udahnuvši lektirnoj Gogoljevjoj pripovijetki suvremen, svjež i vrlo privlačan scenski život. U ovom kontekstu spomenuti ću i predstavu *Genijalni genije* Kazališta lutaka Zadar u režiji Tamare Kučinović, koji je lutkarskom idejom i rješenjima obogatio ipak prvenstveno glumačku predstavu.

Tradicija i suvremenost lutke i animacije

Promotren iz ovog kuta, 47. PIF ponudio je bogat lutkarski program u kojemu su se susreli tradicija i suvremenost, preplevši se s raznim tipovima lutaka i animacije. Na ovom, tek jednom od mogućih uzoraka, zaključujem kako se najpotentnijom lutkarskom tehnikom čini stolna lutka koja, šireći se prostorima svoje labave definiranosti, najbolje komunicira s današnjicom i današnjim publikama. Ručne lutke uspješno funkcioniraju u dva smjera - ginjol još uvijek djeluje vrlo uvjerljivo i mlađahno u tradicionalnom ruhu te nema potrebu za radikalnim osuvremenjivanjem, dok je zijevalica nudi mogućnost scenske preslike današnje brbljavosti i gomilanja informacija. Marioneta i dalje zadržava titulu najzahtjevnije lutke, kako animacijski tako i koncepcijski. Dok njena sporost i „čovjekolikost“ ne odgovaraju okrutnoj i ubrzanoj stvarnosti, poetičnost djeluje odlično kao bijeg od iste. Podalje od samih lutaka, najbolju komunikaciju i prilagodbu današnjici ipak uočavam u animaciji koja se širi s lutke i predmeta na prostor i zvuk. Takva animacija, oslobođena kreativnih granica, čini mi se najboljim odgovorom na stvarnost koja je davno otpustila sve kočnice.

Ovo djelo je dano na korištenje pod licencom [Creative Commons Imenovanje-Nekomercijalno 4.0 međunarodna](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/).